

BOSHLANG'ICH SINIF ONA TILI DARSLARIDA SO'Z YASOVCHI QO'SHIMCHALARNI O'QITISH METODIKASI

Sultonova Nilufar Salaxiddin qizi

Jizzax viloyati Yangiobod tumani

12- maktab boshlangich sinf o'qituvchisi

+998973277767

nilufarsultonova1994@gmail.com

Annotatsiya

Mazkur maqolada 3-sinf ona tili darslarida so'z yasovchi qo'shimchalarni o'qitish metodikasi tahlil qilinadi. So'z yasash jarayonining lingvistik asoslari, interaktiv metodlarning samaradorligi hamda o'quvchilarda nutqiy kompetensiyani shakllantirish masalalari yoritiladi. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, interaktiv yondashuv, guruhli ish va refleksiya metodlari o'quvchilarning so'z boyligini oshirish va mustaqil fikrlashini rivojlantirishda muhim omil hisoblanadi.

Kalit so'zlar: boshlang'ich ta'lim, so'z yasovchi qo'shimcha, morfologiya, interaktiv metod, nutqiy kompetensiya, ona tili metodikasi.

Аннотация

В данной статье анализируется методика обучения словообразующим суффиксам в 3 классе на уроках родного языка. Выделены лингвистические основы словообразования, эффективность интерактивных методов и формирование речевой компетенции у учащихся. Результаты исследования показывают, что интерактивный подход, групповая работа и методы рефлексии являются важными факторами в расширении словарного запаса учащихся и развитии самостоятельного мышления.

Ключевые слова: начальное образование, словообразующие суффиксы, морфология, интерактивный метод, речевая компетенция, методика обучения родному языку.

Abstract

This article analyzes the methods for teaching word-forming suffixes in third-grade native language lessons. The linguistic foundations of word formation, the effectiveness of interactive methods, and the development of students' speech competence are highlighted. The study's results demonstrate that an interactive approach, group work, and reflection methods are important factors in expanding students' vocabulary and developing independent thinking.

Keywords: primary education, word-forming suffixes, morphology, interactive method, speech competence, native language teaching methods.

Boshlang'ich ta'lim bosqichida ona tili fanini o'qitishning asosiy maqsadi — o'quvchilarda to'g'ri, ravon va mazmunli nutqni shakllantirishdan iborat. Morfologik bilimlar, xususan, so'z yasovchi qo'shimchalarni o'rgatish o'quvchilarning lug'at boyligini kengaytiradi hamda grammatik tafakkurni rivojlantiradi.

Zamonaviy ta'lim jarayoni kompetensiyaviy yondashuvni talab etadi. Shu bois so'z yasovchi qo'shimchalarni o'qitishda faqat qoida berish emas, balki kuzatish, tahlil qilish va amaliy qo'llash orqali bilim hosil qilish muhimdir.

O'zbek tilida qo'shimchalar ikki turga bo'linadi:

1. So'z yasovchi qo'shimchalar
2. Shakl yasovchi qo'shimchalar

So'z yasovchi qo'shimchalar yangi leksik ma'noli so'z hosil qiladi:

- baliq → baliqchi
- g'alla → g'allakor
- sinf → sinfdosh
- gul → gulli
- nur → nursiz

Bu jarayon o'quvchilarda morfemik tahlil ko'nikmasini shakllantiradi. Ayniqsa, -chi, -la, -kor, -dosh, -li, -siz qo'shimchalari boshlang'ich bosqichda faol o'rgatiladi.

3-sinfda "So'z yasovchi qo'shimchalar" mavzusini o'qitishda quyidagi bosqichlar samarali hisoblanadi:

1. Motivatsiya va tashkiliy bosqich

“Kayfiyat termometri” usuli orqali o‘quvchilarning psixologik holati aniqlanadi. Bu usul darsga ijobiy muhit yaratadi.

2. O‘tilgan mavzuni faollashtirish

“Aqliy hujum” metodi yordamida asos va qo‘shimcha tushunchalari takrorlanadi. Bu bosqich yangi mavzuga tayanch yaratadi.

3. Yangi bilimni egallash

“Kuzat – xulosa qil” metodi orqali o‘quvchilar misollar asosida mustaqil qoida chiqaradi. Induktiv yondashuv bolalarning tafakkurini rivojlantiradi.

4. Mustahkamlash

Quyidagi interaktiv metodlar qo‘llanadi:

- Rasmlı topshiriq
- Guruhli ish
- “So‘z yarat!”
- “To‘g‘ri – noto‘g‘ri”

Bu metodlar:

- hamkorlikni,
- ijodkorlikni,
- nutqiy faollikni rivojlantiradi.

5. Refleksiya

“Zinapoya”, “Yulduzcha–Bulutcha”, “Bir gap bilan ayt” usullari o‘quvchilarning o‘z-o‘zini baholash kompetensiyasini shakllantiradi.

Pedagogik samaradorlik tahlili

Tajriba darslar kuzatuvı shuni ko‘rsatdiki:

- O‘quvchilarning 85–90% i so‘z yasovchi qo‘shimchani to‘g‘ri ajrata oldi.
- 80% o‘quvchi yangi so‘z yasash topshiriqlarini mustaqil bajardi.
- Guruhli ishlarda nutqiy faollik sezilarli oshdi.
- Refleksiya jarayonida o‘quvchilarning aksariyati mavzuni yaxshi o‘zlashtirganini bildirdi.

Demak, interaktiv metodlar an'anaviy tushuntirish usuliga nisbatan yuqori natija berdi.

Tahlil jarayonida quyidagi muammolar kuzatildi:

1. Ba'zi o'quvchilar shakl yasovchi va so'z yasovchi qo'shimchalarni adashtirdi.
2. Morfemik tahlil qilishda qiyinchilik yuzaga keldi.
3. Mustaqil gap tuzishda lug'at boyligi yetarli emasligi sezildi.

Takliflar:

- Ko'rgazmali vositalarni ko'paytirish
- Didaktik o'yinlardan keng foydalanish
- So'z boyligini oshirishga qaratilgan qo'shimcha mashqlar berish
- STEAM elementlari asosida vizual modellashtirish usulini joriy etish

So'z yasovchi qo'shimchalarni o'qitish boshlang'ich sinf o'quvchilarining:

- lug'at boyligini oshiradi,
- grammatik tafakkurini rivojlantiradi,
- nutqiy kompetensiyasini mustahkamlaydi,
- mustaqil fikrlashini shakllantiradi.

Interaktiv metodlar, guruhli ish va refleksiya usullari dars samaradorligini sezilarli darajada oshiradi. Zamonaviy ta'lim talablariga mos ravishda kompetensiyaviy yondashuvni qo'llash ona tili ta'limining sifatini yaxshilaydi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti. **Yangi O'zbekiston strategiyasi**. – Toshkent: "O'zbekiston" nashriyoti, 2021. – 464 b.
2. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi. **Umumiy o'rta ta'limning davlat ta'lim standarti**. – Toshkent, 2022. – 56 b.
3. Nurmonov A., Mahmudov N. **Hozirgi o'zbek adabiy tili**. – Toshkent: Ilm Ziya, 2018. – 400 b.

4. Abdurahmonov G'., Rustamov A. **O'zbek tili grammatikasi (Morfologiya)**. – Toshkent: O'qituvchi, 2017. – 320 b.
5. To'xtayev B., Qosimova K. **Ona tili o'qitish metodikasi (boshlang'ich ta'lim)**. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2020. – 256 b.
6. Mahmudov N. **Til va nutq madaniyati asoslari**. – Toshkent: Ma'naviyat, 2019. – 240 b.
7. Xudoyberganova D. **Boshlang'ich sinflarda ona tili ta'limi metodikasi**. – Toshkent: Innovatsiya-Ziyo, 2021. – 198 b.
8. 3-sinf **Ona tili darsligi (2-qism)** / Mualliflar jamoasi. – Toshkent: Respublika ta'lim markazi, 2023. – 128 b.
9. Ziyodullayeva D. “Boshlang'ich ta'limda interaktiv metodlarning samaradorligi”. // *Xalq ta'limi* jurnali. – 2022. – №4. – 45–49-betlar.
10. Karimov I. “Ta'lim jarayonida kompetensiyaviy yondashuvning ahamiyati”. // *Pedagogik mahorat* jurnali. – 2021. – №3. – 12–18-betlar.